

stitut international de sociologie*) v Paříži). Durkheim i Worms vypracovali také skvělá díla o sociologické metodě.

Vedle těchto principiálních budovatelů všeobecné s. pracovala v XIX. stol. řada sociologů speciálnějších. Francouz F. le Play (1806—1882) založil významnou školu monografickou, Němci K. Marx (1818 až 1883) a F. Engels (1820—1895) směr ekonomického či „historického“ materialismu, Francouz Letourneau zpracoval v četných spisech vývoj jednotlivých úseků civilisace, zvláště pak nabyly rozšíření nauky, stavící v čelo sociálního dějství plemena čili rasy. Vedle rozličných „rasových“ teorií, zabarvených přírodovědecky, vytvořil Polák L. Gumplowicz (1838—1909) sociologickou nauku rasovou. Širší pozornost vzbudili dále Belgičan G. de Greef, Francouz G. le Bon, Němec F. Tönnies, Američan F. Giddings, Ital I. Vanni a j. Také k jiným národům vnikla s. V národě československém po rozličných náběžích dřívějších založil odbornou s-i T. G. Masaryk, zejména spisem Základové konkrétné logiky (1885).

XX. stol. značí rychlý pokrok s. po všech stránkách. Dřívější jednostranné směry (biologism atd.) se znenáhla přežily, a stále více se v popředí dostává pravý směr s., totiž universalnost, jak v pojetí oboru s., tak i v metodách, ovšem hrozivá přes to přílišná dělba práce a specialisace. Nejhorlivěji se pracuje v Americe (kromě uvedených jmen vynikají tu zvláště Ross, Small, Bushee, Maciver a ruský emigrant Sorokin), ale i ve Francii (G. Richard, C. Bouglé, G. L. Duprat a j.), Belgii (E. Dupréel), Itálii (V. Pareto, A. Namias), Rumunsku (Trisca, Gusti), Polsku (Znaniacki, Kozłowski) rozvíjí se s. značně. V Německu po počátečním odporu k s-i jakožto vědě původu francouzského konečně nastal ve XX. stol. obrat a také tam s. počala se přestavovat pravidelněji (Oppenheimer, Weber), ale jen za tu cenu, že její obor bývá omežován (Simmel, Wiese) na t. zv. s. formální čili vztahovou, jež ve skutečnosti je pouze jednou partií s.

Hlavní literaturu sociologickou udává „Sociologie“ E. Chalupného (od r. 1916 do

*) Tento „Institut“ po smrti Wormsové byl Dupratem přenesen do Ženevy a r. 1933 rozšířen ve „Federaci sociologických společností a ústavů“. Jejím členem jest i československá „Masarykova sociologická společnost“, založená r. 1925 a vydávající „Sociologickou knihovnu“.

1935 vyšlo 7 svazků; jeden je věnován s-i práva).

O současné s-i podává poučení obsáhlý, ovšem přes to neúplný spis Sorokinův: „Contemporary s. theories“ (1928, čes. překlad vyšel 1935).

Encyklopedické poučení o s-i podává stručný „Slovník národohospodářský, sociální a politický“ (1926—1933, red. E. Chalupný a D. Krejčí) a obšrná „Encycl. of the social sciences“ (1931 a násl., red. Seligman a Johnson).

„Sociologická Revue“, založená r. 1930 In. A. Bláhou v Brně, sleduje pravidelně domácí i zahraniční práci sociologickou.

Základním dílem o s-i práva je E. Ehrlichova „Grundlegung der Soziologie des Rechts“ (1913).

Em. Chalupný.

Solní monopol.

I. Úvod. II. Výroba soli. III. Prodej soli. IV. Druhy soli a odběrní podmínky. V. Dovoz, vývoz a průvoz soli. VI. Ustanovení trestní. Literatura.

I. Úvod. 1. Státní monopol soli byl upraven na území bývalého Rakouska naposledy zároveň s monopolem tabáku a nyní již zrušeným monopolem ledku a střelného prachu celním a monopolním řádem z 11. VII. 1835 (v další citaci jen c. a m. ř.).

Za předmět výhradné zeměpanské — nyní státní — dispozice byla stanovena nejen sůl čistá (na př. kamenná neb odpařovaná a pod.), nýbrž i sůl pomísená s jinými látkami (na př. solenka, mateční louhy zbylé při výrobě vařené soli a pod.). Veškerá sůl, rozumí se kuchyňská (chlorid sodný), vytvořená přírodou na povrchu státního území neb pod ním byla prohlášena za státní majetek a státu bylo přiznáno právo vyvlastňovati pozemky, na nichž se vyskytnou solné prameny neb solné ložisko. C. a m. ř. bylo dále stanoveno, které způsoby výroby, přípravy a používání soli jsou bez povolení fin. úřadu zakázány, a upraveno jím bylo osobní a věcné ručení za monopolní spotřební dávku, jež má býti započtena do prodejní ceny. Na zásadách, stanovených tímto zákonem, spočívá s. m. v podstatě dosud.

C. a m. ř. nemá však ustanovení o t. zv. soli průmyslové, t. j. o soli za sníženou cenu, které se používá k různým výrobním účelům, vyjímajíc přípravu potravin a požívatin. Základní předpisy o odběru a používání této soli jsou obsaženy ve výnosu

min. financí č. 169/1851 ř. z., který rovněž zůstal dosud v podstatě nezměněn. Četné pozdější výnosy a nařízení min. financí, jež se týkají průmyslové soli, upravují jen v podrobnostech některá jeho ustanovení, hlavně však stanoví další výrobní účely, k nimž může býti odběr průmyslové soli povolen, a denaturační prostředky.

Stanovení prodejních cen soli jedlé bylo vyhrazeno v býv. Rakousku zák. č. 70/1868 ř. z. legislativě, avšak jen pro ten případ, jestliže ceny měly býti zvýšeny neb sníženy o více než 30 krejcarů rak. měny na 1 q. Uvnitř této hranice mohlo zvyšovati neb snižovati ceny min. financí. Tímtož zákonem byla vyslovena zásada, že ceny mají býti stanoveny tak, aby se přeprava soli ze zemí uherských do rakouských a opačně nevyplácela.

Četnými změnami prošla otázka výroby a prodeje soli dobytčí, s jejíž výrobou bylo započato na základě nejv. rozh. z 15. VI. 1851. Dobytčí sůl byla prodávána ve státních skladištích za sníženou cenu a denaturována z počátku práškem z kořene hořce nebo z pelyňku, později kysličníkem železitým ve spojení s uhelným popelem. Tento způsob denaturace soli se však ukázal nedostatečným k ochraně důchodku ze s. m., protože odběratelé zbavovali dobytčí sůl denaturačního prostředku a pak ji prodávali jako sůl jedlou. Tím byl poškozován nejen fiskus, nýbrž i spotřebitelé, kteří si právem stěžovali na špatnou jakost jedlé soli. Byla proto výroba dobytčí soli zastavena zmíněným již zák. č. 70/1868 ř. z. K opětovnému zahájení výroby a prodeje došlo r. 1893, avšak zásobování bylo upraveno jiným způsobem. Dobytčí sůl byla prodávána pouze zemědělcům, celková roční spotřeba byla kontingentována a doprava, rozdělení a upotřebení soli se dalo za dozoru státních a samosprávných úřadů (zák. č. 65/1893 a 175/1893 ř. z., prov. nař. č. 176/1893 a 244/1894 ř. z.). V letech následujících po vydání těchto předpisů poklesl rapidně odbyt dobytčí soli a příčina toho byla spatřována jednak v kontrolních opatřeních jednak v příliš přísných podmínkách odběrních. Proto byly dosavadní normy zrušeny a nahrazeny zák. č. 237/1896 ř. z. a prov. nař. č. 238/1896 ř. z. Kontingentace dobytčí soli byla odstraněna a sůl si mohl koupiti kdokoli — nejen zemědělec — buď k použití ve vlastním hospodářství nebo za účelem prodeje. Používati soli k jiným účelům, než ke krmení dobytka bylo zakázáno a odběra-

telům bylo uloženo, aby vedli o odběru a spotřebě zápisy. Zák. č. 237/1896 ř. z. a prov. nař. č. 238/1896 ř. z. byly pozměněny zák. č. 23/1903 ř. z., resp. výnosem min. financí č. 24/1903 ř. z., a hlavně změna spočívala v tom, že cena dobytčí soli byla snížena. Vývoj v otázce zásobování soli dobytčí uzavírá nař. min. financí č. 73/1913 ř. z., kterým se částečně pozměňuje a doplňuje výnos č. 24/1903 a ruší nař. č. 238/1896.

2. V zemích dříve uherských byla výroba a prodej soli rovněž od dávných dob výsostným právem panovníkovým (regálem). Za absolutismu byl r. 1853 s. m. zaveden podle úpravy rakouské i v Uhrách. Po rak.-uher. vyrovnání byl s. m. v Uhrách upravován jednotlivými zákony, ale jinak dosavadní předpisy z doby absolutistické zůstaly v platnosti. Jest to zák. čl. XI/1868, jímž byla stanovena zásada, že každý si může nakoupiti sůl nejen k vlastní spotřebě, nýbrž i za účelem prodeje a min. financí byl zmocněn, aby podle potřeby zřídil prodejní skladiště soli. Tento zákon, jímž byla též zastavena výroba a prodej dobytčí soli, byl modifikován zák. čl. L/1875. K opětovné výrobě dobytčí soli došlo na podkladě zák. čl. I/1897, který byl částečně pozměněn zák. čl. XXIII/1904. Zák. čl. XIII/1918 byly mimo jiné zvýšeny ceny soli jedlé, průmyslové a dobytčí.

Zásady, na nichž spočívá s. m. na Slovensku a Podkarpatské Rusi neliší se valně od zásad vyslovených c. a m. ř., a to proto, že podle uh. celní a obchodní smlouvy mezi Rakouskem a Uhrami vždy na 10 let uzavírané měl býti důchodek solní spravován podle stejných zákonů a správních předpisů.

Uherské předpisy byly čas od času vydávány ve zvláštní úřední sbírce. Předpisy týkající se monopolu soli byly shrnuty v „Úředním sestavení zákonů a pravidel o solném důchodku z r. 1902“. Uherské stejně jako rakouské předpisy byly převzaty do čsl. právního řádu, pokud platily v době ustavení Čsl. republiky zák. č. 11/1918 Sb.

3. Z popřevratových norem, jež mají platnost na celém území našeho státu dlužno uvéstí zák. č. 326/1921 Sb. a prov. nař. č. 327/1921 Sb., kterým se mění některá ustanovení o s. m. Ceny soli byly stanoveny jednak zák. č. 326/1921 Sb., jednak vyhláškami min. financí č. 492/1921, 162/1923 a 193/1926 Sb. Clo na kuchyňskou sůl bylo stanoveno vlád. nař. č. 379/1919

Sb., jež bylo pozměněno vlád. nař. č. 193/1921 Sb., celní vysvětlivky ohledně soli byly doplněny vlád. nař. č. 395/1921 Sb.

Zvláštní význam pro úpravu s. m. má zák. č. 107/1923 Sb., jímž bylo pověřeno min. veřejných prací správou státního horního majetku a státních závodů na Slovensku a Podkarpatské Rusi, tedy i solných dolů a solivarů. Sůl v těchto závodech vyrobenou prodávají úřady prodeje soli, jež byly zřízeny vyhláškou min. financí č. 154/1922 Sb.

II. Výroba soli. Veškerá kuchyňská sůl, vyskytující se jako nerost na našem území jest vlastnictvím státu a jedině stát má právo ji těžiti a semlát. Výlučným právem státu jest též sůl vyráběti anebo připravovati, nikoliv však prodávati. Jest tedy s. m. monopolem jen výrobním a proto neúplným. Pokud jde o země české, platí o tom výslovné ustanovení § 180 prov. nař. k c. a m. ř., že stát vykonává ohledně soli vyhrazené mu právo v rozsahu pouze omezeném.

Těžba, jakož i výroba a příprava soli patří v zemích českých do oboru působnosti min. financí. Tak tomu bylo i na Slovensku a Podkarpatské Rusi až do vydání zák. č. 107/1923 Sb. Tímto zákonem byla totiž správa státního horního majetku a všech státních závodů a zařízení sloužících k jeho zužitkování na Slovensku a Podkarpatské Rusi svěřena min. veřejných prací a tím byla působnost min. financí částečně omezena.

V důsledku tohoto ustanovení převzalo min. veřejných prací solné doly ve Slatinských Dolech na Podkarpatské Rusi a solivary v Solné Báni u Prešova. V solných dolech, kde se těží kamenná sůl hornickým způsobem, byl r. 1924 postaven státní mlýn, ve kterém se narubaná sůl semlá. Jak solné doly, tak solný mlýn jsou ve správě „Stát. báňského ředitelství“.

Správu starých solivarů v Solné Báni a nového solivaru „President Masaryk“, který byl vystavěn v Prešově r. 1925, obstarává „Správa státních solivarů v Prešově“.

Solné doly i solivary tvoří ještě s jinými závody státními podnik „Státní báňské a hutnické závody v Praze“, jež má býti spravován podle zásad řádného obchodníka. Vreňní vedení přísluší min. veřejných prací. (Jinak srov. vlád. nař. č. 206/1924 Sb.)

Vedle těchto podniků vyrábí resp. semílá sůl dodanou ze státních solných dolů

na podkladě povolení min. financí firma „Solné mlýny, společnost s r. o. v Olomouci“. Tato společnost založená soukromým kapitálem jest útvarem čistě soukromoprávním.

Poměr společnosti k min. financí je upraven smlouvou, podle které obstarává firma mletí a rozprodej soli za náhradu, odstupňovanou podle množství soli ročně semleté. Peníze za prodanou sůl odvádí státní pokladně. Min. financí kupuje kusovou sůl od min. veřejných prací a přepravu soli z dolů do olomouckých mlýnů hradí přímo min. železnic. Firma tudíž neobchoduje se solí na vlastní účet, nýbrž provozuje jen námezdní mletí a rozprodej soli podle směrnic min. financí, aniž má na solní hospodářství vliv.

V nepatrném množství vyrábějí sůl jedlou a průmyslovou jako vedlejší výrobek, též továrny na výrobu ledku draselného na základě povolení min. financí.

Bez povolení tohoto ministerstva je zakázáno

1. těžiti na vlastním neb cizím pozemku sůl nebo zeminy případně nerosty, jež sůl obsahují;

2. otvírati solné prameny;

3. vyráběti sůl z jejich základních součástí chemických a

4. vylučovati sůl z vody, zemin neb minerálů; lhotejno jest, zda jde o vodu mořskou neb ze slaných pramenů, byla-li slaná voda získána jako voda odpadová při živnostenské výrobě nebo tím, že byla sůl přimísena do sladké vody. Rovněž nerozhoduje, zda sůl, již bylo použito k přípravě solného roztoku, je ze státní výroby či nikoliv (§ 415 c. a m. ř., § 10 „úřední sestavy“).

Zbavovati kuchyňskou sůl cizích součástí chemickým způsobem bez povolení min. financí je rovněž zakázáno a považuje se za nedovolenou přípravu (§ 419 c. a m. ř.).

III. Prodej soli. Obchod solí jedlou jest volný a může býti provozován jako s jiným zbožím, jestliže byla sůl koupena ze státní neb státem oprávněné výroby a jsou-li zachována ustanovení pro odbyt ostatního zboží (§ 434 c. a m. ř.). Předmětem volného obchodu není však sůl průmyslová a dobytčí, protože tyto druhy soli se prodávají za sníženou cenu a aby jich nebylo zneužito na újmu výnosu ze s. m., jsou odběratelé podrobeni kontrolním opatřením.

Sůl semletou resp. vyrobenou ve stát-

ních podnicích uvádějí do obchodu úřady prodeje soli, zřízené v místě státního podniku a podřízené přímo zemskému finančnímu úřadu, v jehož obvodě mají své sídlo, t. j. na Slovensku generálnímu finančnímu ředitelství v Bratislavě a v Podkarpatské Rusi hlavnímu finančnímu ředitelství v Užhorodě. Úřady prodeje soli jsou úřady výkonné, bez jakékoliv výsostné pravomoci a na organizaci solného hospodářství nemají vlivu. K jejich povinnostem patří vedle obstarávání prodeje též dozor nad tím, aby nebyla ze státní výroby vypravena sůl bez zapravení prodejní ceny a aby při odběru soli za nižší cenu byla zachována ustanovení sloužící k ochraně s. m. Podrobné předpisy, jak si mají úřady prodeje soli počínati při prodeji, jsou obsaženy v instrukci, kterou pro ně vydalo min. financí.

Vyhláškou min. financí č. 154/1922 Sb. byl zřízen úřad prodeje soli na dolech ve Slatinských Dolech a v místě starých solivarů v Solné Báni u Prešova. (Dříve se jmenovaly dotyčné obce, jak patrně z vyhlášky, Marmarošská Solotvina resp. Solnohrad). Prodej soli vyrobené v novém solivaru prešovském obstarává prozatím „Důchodková správa Masarykova solivaru v Prešově“.

Sůl, kterou vyrobí firma Solné mlýny v Olomouci, také rozprodává podle směrnice stanovených min. financí a za dozoru důchodkové kontroly, jež je v podniku zřízena. Práva a povinnosti důchodkových orgánů jsou vytčeny instrukcí min. financí. Také továrny na ledek draselný prodávají sůl při této výrobě získanou za finančního dozoru.

O prodejních cenách soli platí ustanovení § 3 zák. č. 326/1921 Sb., podle kterého je zmocněn min. financí, aby přiměřeně zvýšil neb snížil prodejní ceny soli podle toho, stoupnou-li nebo klesnou-li výrobní náklady.

O soli dobytčí, t. j. ke krmení dobytka, a o soli k účelům průmyslovým a živnostenským stanoví § 4 téhož zákona, že se má prodávati za plnou průměrnou výrobní cenu s 5% přírůžkou a že tyto ceny stanoví min. financí v dohodě s min. veřejných prací.

Nynější ceny soli jsou různé jednak podle druhů, jednak podle výroby, ve které sůl se prodává a započtena jest v nich monopolní spotřební dávka. Zaplacením prodejní ceny odvádí odběratel soli současně tuto dávku. Ceny za sůl se platí předem a úvěr se neposkytuje.

IV. Druhy soli a odběrní podmínky.

Podle způsobu, jakým byla sůl vyrobena, liší se sůl vařená, tavená, praná, kamenná, mletá a pod.; má-li však býti zdůrazněn účel, k němuž se soli používá, mluví se o soli jedlé, průmyslové a dobytčí.

1. U nás přichází do prodeje tyto druhy soli jedlé: kamenná mletá, vařená a jemná jedlá. Aby sůl byla uznána za způsobitou k požívání, má obsahovati alespoň 94% chloridu sodného, má míti čistě slanou chuť, býti prosta zápachu a všech látek, jež jsou škodlivy zdraví.

Zásobování jedlou solí je organizováno tak, že firma Solné mlýny dodává sůl kamennou mletou do zemí českých a státní solný mlýn ve Slatinských Dolech zásobuje touto solí ostatní země. Vařená sůl ze solivaru v Solné Báni je určena v první řadě pro spotřebu obyvatelstva v okolí solivaru a přebytky mohou býti prodány i do ostatních oblastí republiky (čl. 4 vlád. nař. č. 327/1921 Sb.).

Prodej jemné jedlé soli (vakuové) z prešovského solivaru není místně omezen. Všechny druhy jedlé soli se prodávají v pytlích a zásadně jen ve velkém. Pouze u úřadů prodeje soli je výjimečně dovoleno prodávati sůl též v malém, avšak jen obyvatelům z okolí. Potřeba jedlé soli je u nás z největší části kryta kamennou solí mletou a z menší části solí vařenou a jemnou jedlou.

2. Četným živnostenským a průmyslovým závodům, které potřebují soli jako suroviny neb pomocné látky k různým účelům výrobním nebo sledujícím veřejný zájem se prodává t. zv. sůl průmyslová za sníženou cenu. K odběru této soli je třeba zvláštního povolení, které uděluje fin. úřad I. neb II. stolice podle volného uvážení, jsou-li splněny tyto předpoklady: Žadatel musí býti důchodkově zachovalý, vzíti na sebe závazek, že za úředně zjištěné schodky v zásobách soli ať zaviněné či nezaviněné zaplatí rozdíl mezi cenou soli jedlé a cenou, za kterou mu byla průmyslová sůl prodána, musí se dále zavázati, že se podrobuje předpisům o odběru a používání průmyslové soli, které právě platí neb v budoucnu fin. správa vydá a nesmí obchodovati se solí jedlou ani dobytčí. Povolení se vydává na určité množství soli, jež odpovídá pravděpodobné roční spotřebě, nepřechází na dědice, nemůže býti jinému přenecháno a je kdykoliv odvolatelné.

Odběratel smí kupovati průmyslovou sůl jen z té výroby, jež mu byla v povolení určena, smí ji používati jen k povolenému

účelu a na místě, které nevylučuje možnost kontroly, musí vésti o odběru a upotřebení soli zápisy (t. zv. revisní arch) a bez povolení fin. úřadu nesmí průmyslovou sůl nikomu přenechat ani za úplatu ani bezplatně. Odběratelé průmyslové soli podléhají fin. dozoru, který vykonávají důchodkové kontrolní úřady; musí proto dovoliti dozorčím orgánům vstup do výrobních a prodejních místností, předložiti jim průkaz o odběru a původu zjištěných zásob soli a usnadniti jim, aby se přesvědčili, že soli je používáno dovoleným způsobem. Prohlídky mají býti vykonány alespoň jednou za $\frac{1}{4}$ roku.

Zásobování průmyslovou solí se děje obdobně jako je tomu u jedlé soli mleté. Tuzemská sůl průmyslová se vyrábí ve dvou druhích a sice v horší jakosti jako „obyčejná sůl průmyslová“ a v lepší jakosti jako „zvláštní sůl průmyslová“. Nejmenší prodejné množství je 50 kg. Při vagonovém odběru smí býti sůl prodána buď volně do vagonu nasypaná (rinfusa) nebo v pytlích 50 kg, jinak jen v pytlích.

Obojí druh soli průmyslové se prodává ve stavu nedenaturovaném, pouze cukrářům ke chlazení zmrzliny se dodává sůl již denaturovaná 4% pálené sody. Při odběru soli nedenaturované je povinen odběratel ji denaturovati, t. j. učiniti ji k lidskému požívání nezpůsobitou tím, že k ní přimíchá za dozoru fin. orgánů látku, která mu byla v povolení určena. Od denaturace může min. financí upustiti, když použití soli lze podrobiti stálé důchodkové kontrole a podnikatel tyto výlohy státní pokladně je ochoten hraditi. Z denaturačních prostředků se povoluje ten, který označí odběratel za nejlépe vyhovující a který současně je způsobilý, aby zneužití soli vyloučil, což se zjistí zkouškou. Potřebné množství denaturačního prostředku musí opatřiti odběratel na svůj náklad.

Odběr průmyslové soli se povoluje mimo jiné též k výrobě sody a vedlejších produktů, zejména Glauberovy soli, chloru, chlorového vápna a kyseliny solné, k výrobě hydrosiřičitanu sodného, fluorokřemičitanu sodného, k výrobě mýdla a mýdlového prášku, ke konzervování surových koží a zvířecích stěv, k přípravě glazury na hliněném zboží, k výrobě barev a přípravě barevných lázní v textilních podnikcích, k čistění skla, k tvrzení železného a ocelového zboží, zejména pilníků, k výrobě umělého ledu a k přípravě zimotvorných směsí při výrobě zmrzliny a ledové

kávy, k plnění chladicího zařízení v pivovarech, mlékárnách a sýrárnách, k rafinaci rostlinných olejů a tuků, petroleje, k metalurgickým účelům, k impregnaci dřeva, regeneraci hmoty na změkčování vody, k zamezení tvoření ledu a k odstraňování ledu a sněhu na kolejích, hydrantech a k zamezení tvoření prachu v jízdárnách.

3. Dobytčí sůl, jež slouží ke krmení dobytka, je směs 99 $\frac{1}{4}$ % soli kuchyňské, $\frac{1}{2}$ % kyslíčnicku železitého a $\frac{1}{4}$ % pelyňkového prášku (čl. 3 vlád. nař. č. 327/1921 Sb.). K zásobování českých zemí se vyrábí v solných mlýnech olomouckých, pro Slovensko a Podkarpatskou Rus ji vyrábí státní solný mlýn ve Slatinských Dolech. Prodává se rovněž za sníženou cenu v pytlích po 50 kg, případně volně nasypaná při vagonových dodávkách.

Dobytčí sůl smí býti dodávána ze státní neb státem pověřené výroby jen těm osobám neb firmám, o nichž vydal důchodkový kontrolní úřad potvrzení, že jsou k prodeji oprávněny. Kdo chce prodávati dobytčí sůl, nabývá k tomu oprávnění již tím, že ohlásí důchodkovému kontrolnímu úřadu, ve kterých místnostech bude prodej provozovati.

Prodáváči dobytčí soli podléhají důchodkovému dozoru, t. j. musí vésti zápisy o odběru a prodeji této soli, dovoliti fin. orgánům vstup do prodejních místností za účelem provedení prohlídky a jsou povinni určité skutečnosti hlásiti fin. úřadu na př. změnu prodejní místnosti a zastavení prodeje.

Dobytčí sůl nesmí nikdo bez povolení fin. úřadu připravovati, jinak než ke krmení dobytka upotřebiti a z ní kuchyňskou sůl vylučovati (čl. 3 vlád. nař. č. 327/1921 Sb.).

V. Dovoz, vývoz a průvoz soli; clo a licenční poplatek. Dovážeti neb vyvážeti sůl smí jen ten, komu udělilo min. financí povolení. K průvozu soli není potřebí povolení, jestliže sůl provázejí veřejné dopravní podniky (pošta, železnice, plavební a letecké podniky) jako náklad nebo v cestovních zavazadlech anebo cestující osoby ve svých ručních zavazadlech; v tomto druhém případě jest průvoz soli pod celní kontrolou. Jinak je třeba povolení i k průvozu soli. Při celním projednávání zboží, z něhož by se nevyplácelo dobývati kuchyňskou sůl, se k obsahu soli v tomto zboží nepřihlíží.

V celním sazebníku (příloha k vlád. nař. č. 379/1919 Sb.) je kuchyňská sůl zařazena do třídy XLV., sazebních čísel 592

až 595. Původní sazby tímto nařízením stanovené, byly zvýšeny vlád. nař. č. 193/1921 Sb. tím způsobem, že byl pro ně stanoven součinitel (koeficient) sedm. Nynější výše cla na sůl (saz. č. 592—594) se tedy určí součinem základních sazeb a zmíněného součinitele.

Ze soli, jež patří do saz. č. 592 cel. saz., musí zaplatiti dovozce kromě cla též licenční poplatek, jehož výše byla stanovena v § 7 zák. č. 326/1921 Sb. takto:

1. ze soli přepychové 200 Kč;
2. ze soli vařené 100 Kč (o soli tavené srov. Boh. 3394 f.) a
3. ze soli kamenné 40 Kč za 100 kg ryzí váhy, jež je základem vycelení.

Přepychovou solí se rozumí jedlá sůl v malých baleních nejvýše 5 kg (v sáčkách, kartonech, plechovkách i v lahvích) po obchodnicku upravených a označených různými názvy jako na př. Cerebos a pod.

Licenční poplatek může býti buď zcela neb zčásti prominut při dovozu soli průmyslové nebo dobytčí z ciziny a kompetentním je k tomu min. financí. Totéž platí o clu. Licenční poplatek, který se vybírá při dovozu soli z ciziny, je částí celní pohledávky.

VI. Ustanovení trestní. Přestupky monopolních zákonů a nařízení se stíhají v zemích českých podle hlavy XI. trestního důchodkového zák. z r. 1835, na Slovensku a Podkarpatské Rusi podle zák. čl. I/1897, zák. čl. XIII/1918, úřední sestavy (§§ 40 až 43) a zák. čl. XI z r. 1909. Podloudnictví se solí se trestá podle § 129 celního zákona.

Literatura.

Článek „Salzmonopol“ v Mischler-Ulbrich a literatura tam uvedená, zejména Buschmann: „Das Salz“; týž: „Das Industriesalz“; výnosy ministerstva financí; Vencálek: „Finanční Unversum“.

Antonín Bureš.

Soudy a soudnictví.

Soudy jsou neodvislé orgány státem zřízené a povolány k tomu, aby jeho jménem ve státě udržovaly a vykonávaly právo. Moc soudům státem propůjčená a směřující k tomu, aby život ve státě plynul v mezích právních předpisů, státem pro spolužití občanstva stanovených, zove se pravomocí. Podle toho, o jaké to právní předpisy při výkonu pravomoci jde, mluvíme o pravomoci civilní, trestní, veřejnoprávní (správní); také orgány, jimž stát svěřuje

péči nad zachováním těch nebo oněch předpisů a jich výkon (pravomoc v subjektivním smyslu), jsou podle toho různé: jsou to soudy civilní, soudy trestní, soudy veřejnoprávní (správní).

I. Soudy civilní vykonávají pravomoc v „občanských právních věcech“ (§ 1 jur. n.); těmito věcmi dlužno rozuměti ony právní věci, při nichž jednotliví občané vystupují jako jedinci, ve svém vlastním, toliko anebo alespoň především jich samých se dotýkajícím právním oboru, na rozdíl od věcí, jež se sice rovněž dotýkají jednotlivce, ale nevyplývají z jeho vlastního právního oboru, nýbrž z jeho členství a podřízenosti určitým svazkům vyšším.

Soudy řádné a mimořádné. Soudy civilní jsou soudy řádnými tenkrát, jestliže jsou povolány k výkonu pravomoci zásadně ve všech věcech občanskoprávních (soukromoprávních), takže vyjmutí některé takové věci z jich pravomoci je výjimkou, která musí býti stanovena výslovně zvláštním zákonem.

Soudy civilní mimořádné (zvláštní) jsou ony, jimž přísluší výkon pravomoci toliko v některých, zvláštním zákonem určených a jim přikázaných občanských věcech. Řádnými soudy jsou soudy okresní, soudy krajské, vrchní soudy a soud nejvyšší. Okresní nebo krajský soud, který v některém místě (na př. v Praze) vykonává pravomoc výhradně ve věcech civilních, obchodních nebo exekučních, označuje se jako okresní nebo krajský soud civilní, obchodní nebo okresní soud exekuční podle toho, kterou ze zmíněných pravomocí vykonává (§ 2 zák. č. 201/1928).

Soudy mimořádnými jsou:

a) pracovní soudy, vykonávající pravomoc toliko v takových sporech, které vznikají z poměru pracovního, služebního nebo učebního založeného soukromoprávní smlouvou, vzniklých mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, jakož i mezi zaměstnanci téhož zaměstnavatele (§ 1 zák. č. 131/1931). Zřizují se nařízením vlády v místech, kde toho vyžadují hospodářské a sociální poměry (§ 4 cit. zák.). Nejsou-li podmínky pro zřízení samostatného pracovního soudu, zřídí vláda nařízením u jednotlivých okresních soudů, u nichž jsou pro to dány hospodářské i sociální podmínky, zvláštní oddělení pro spory přikázané jinak soudům pracovním (oddělení pro spory pracovní). O takovém oddělení platí ustanovení daná pro samostatné pracovní